



LUND UNIVERSITY

Ett land för upptäcktsresande

Ranta, Michael

Published in:
Kulturens värld

2015

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Ranta, M. (2015). Ett land för upptäcktsresande. *Kulturens värld*, (1), 34-39.
<https://drive.google.com/file/d/0B9I3YcloUjMGNFNqc01xTkFoeTA/view?usp=sharing>

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

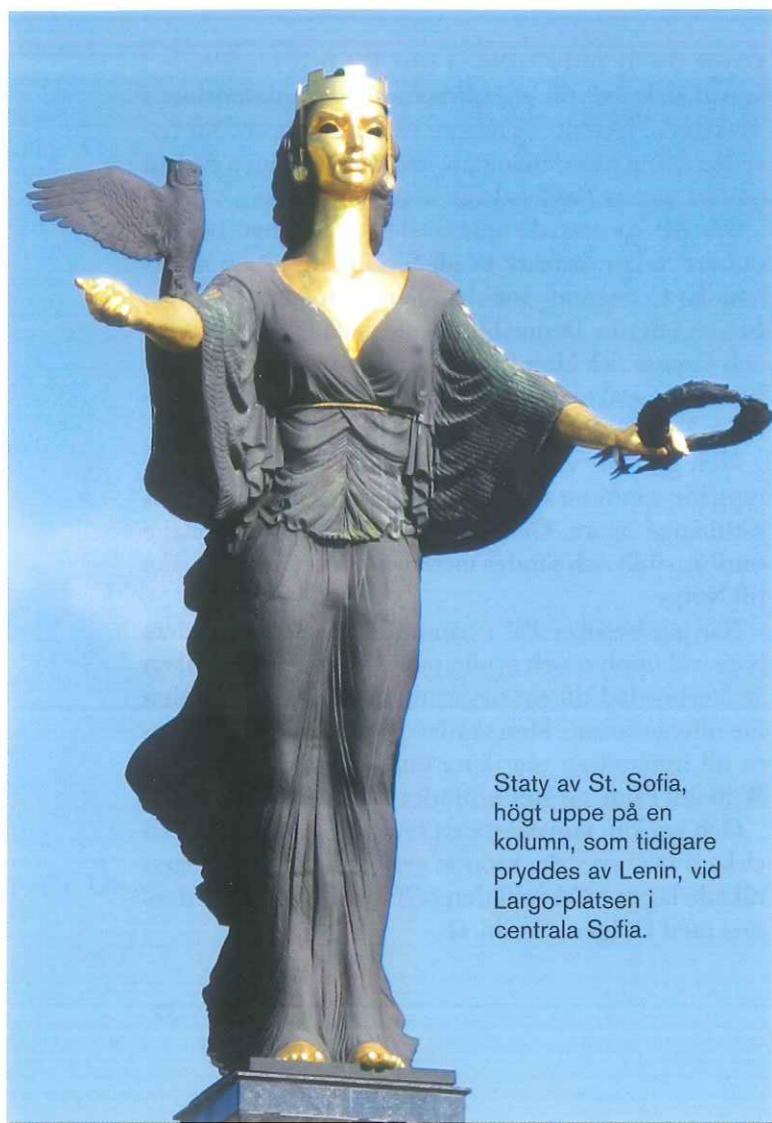
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

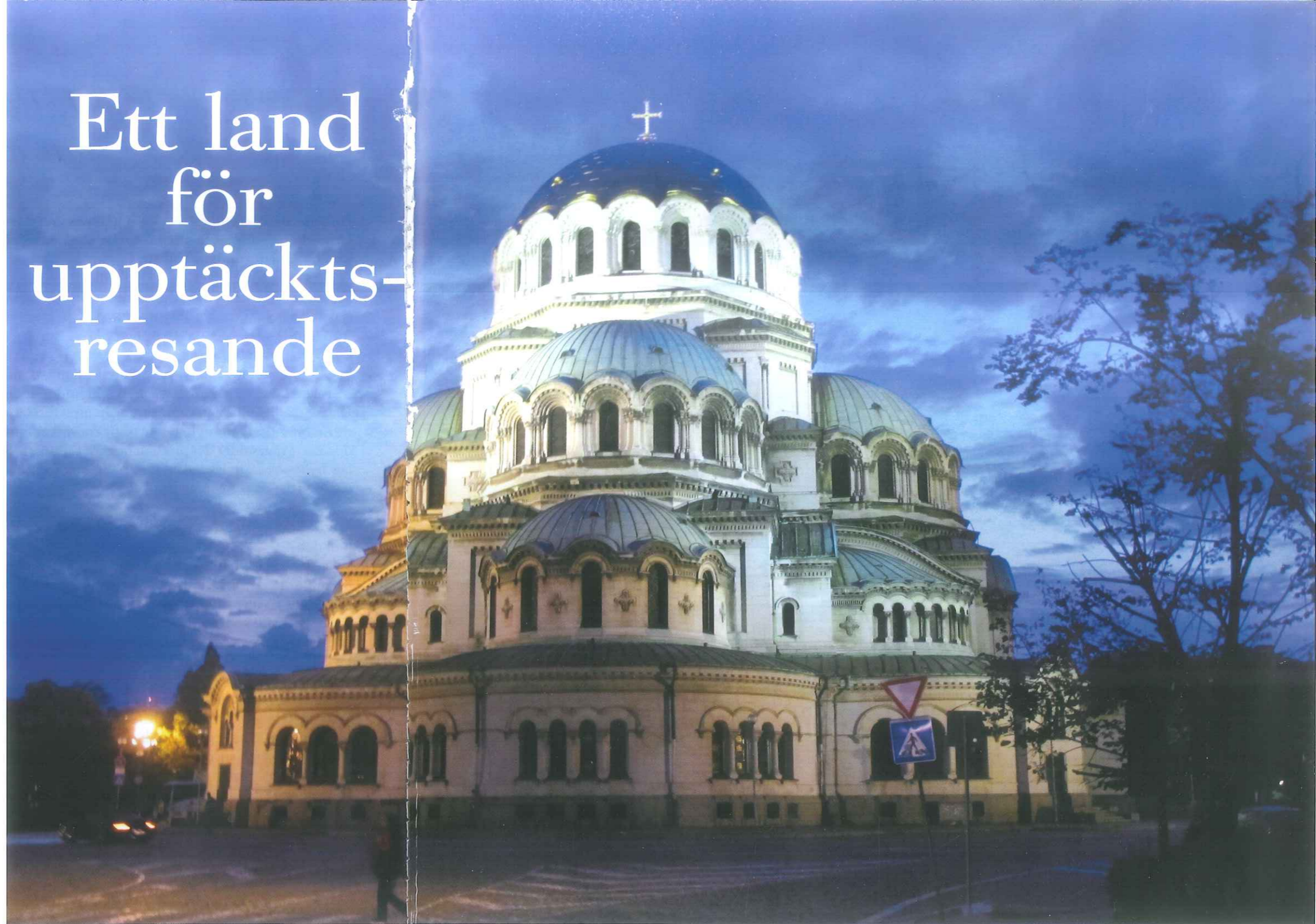
Bulgarien utgör, tillsammans med Rumänien, sedan 2007 ett av EU:s två senaste nytillskott. Ofta omnämns denna republik i Europas yttersta utkanter som en av EU:s mest problemtyngda medlemmar, präglad av fattigdom, en omfattande korruption m.m. – när nu landet överhuvudtaget nämns. Samtidigt är Bulgarien tveklöst ett av Europas kulturhistoriskt rikaste och mest fascinerande länder med en historia, som sträcker sig avsevärt längre tillbaka än till det romerska riket. För kulturintresserade besökare bjuds här på åtskilliga överraskningar som thrakiska och romerska fornlämningar, överdådigt utsmyckade kloster och kyrkor, sagolika naturlandskap och inte minst vänliga invånare.

Text och foto Michael Ranta



Staty av St. Sofia, högt uppe på en kolumn, som tidigare pryddes av Lenin, vid Largo-platsen i centrala Sofia.

Ett land för upptäckts- resande



Alexander Nevskij-katedralen, ett storslaget landmärke mitt i Sofia, är namngiven efter ett ryskt helgon från 1200-talet.

Bulgarien verkar bland många västeuropéer vara långt mindre känt och attraktivt som resmål än andra östeuropeiska länder, vilket bara delvis kan förklaras med dess perifera läge långt österut, norrut gränsande till Rumänien och söderut till Grekland och Turkiet. Massmediernas rapportering om regionen, när den nu förekommer, ger inte sällan en bekymmersam eller problematiserande bild. Så när jag nu anländer till huvudstaden Sofia, är jag själv lite påverkad av denna, och mina förhoppningar är åter-

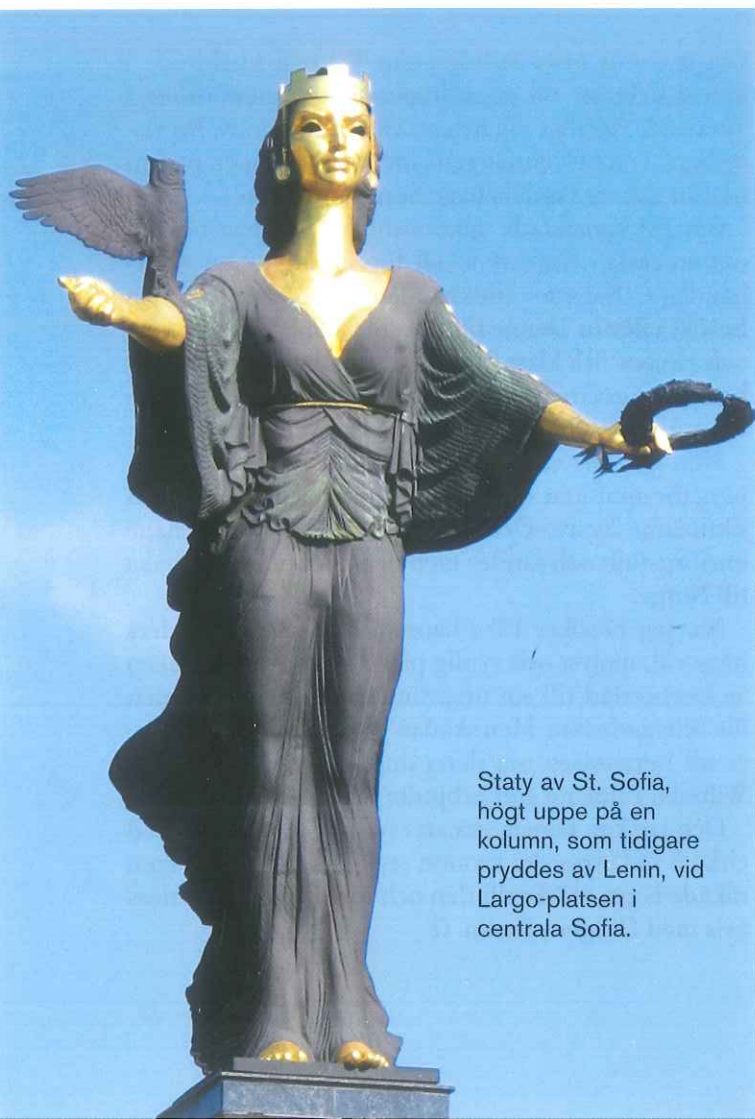
hållsamma. Men min något skeptiska inställning skall snart komma att förändras.

Sofia är en av Europas absolut äldsta städer, vars rötter sträcker sig åtminstone tillbaka till 700-talet f. Kr., när thrakerna bosatte sig i området. Det antika Thrakien utgjorde då en region, som sträckte sig över nordöstra Grekland samt delar av nuvarande Bulgarien, Serbien och Turkiet. Men Bulgariens historia är äldre än så: de tidigaste fynden härstammar redan från den äldre stenåldern, och organiserade samhäl-

len etablerades på 6000-talet f. Kr. under den yngre stenåldern. Några av de äldsta bevarade byggnaderna i världen upptäcktes nära staden Stara Sagora, och från den s.k. Varna-kulturen kommer guldsmedsarbeten från 5000-talet f. Kr., vilka därmed utgör världens äldsta funna guldartefakter. Under de årtusenden som följde, präglades Bulgarien av en brokig och händelserik historia. Efter thrakernas dominans införlivades regionen först i Alexander den stores rike, sedan av romarna år 46 e. Kr., och under 500-

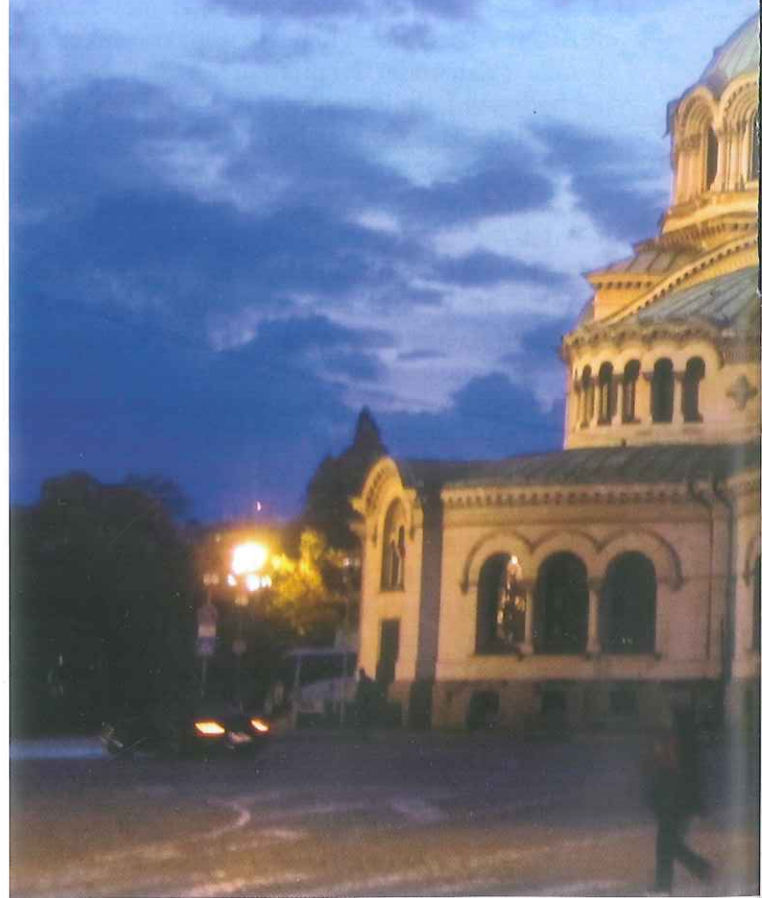
Bulgarien utgör, tillsammans med Rumänien, sedan 2007 ett av EU:s två senaste nytillskott. Ofta omnämns denna republik i Europas yttersta utkanter som en av EU:s mest problemtyngda medlemmar, präglad av fattigdom, en omfattande korruption m.m. – när nu landet överhuvudtaget nämns. Samtidigt är Bulgarien tveklöst ett av Europas kulturhistoriskt rikaste och mest fascinerande länder med en historia, som sträcker sig avsevärt längre tillbaka än till det romerska riket. För kulturintresserade besökare bjuds här på åtskilliga överraskningar som thrakiska och romerska fornlämningar, överdådigt utsmyckade kloster och kyrkor, sagolika naturlandskap och inte minst vänliga invånare.

Text och foto Michael Ranta



Staty av St. Sofia, högt uppe på en kolumn, som tidigare pryddes av Lenin, vid Largo-platsen i centrala Sofia.

Ett land för upptäckts- resande



Bulgarien verkar bland många västeuropéer vara långt mindre känt och attraktivt som resmål än andra östeuropeiska länder, vilket bara delvis kan förklaras med dess perifera läge långt österut, norrut gränsande till Rumänien och söderut till Grekland och Turkiet. Massmediernas rapportering om regionen, när den nu förekommer, ger inte sällan en bekymmersam eller problematiserande bild. Så när jag nu anländer till huvudstaden Sofia, är jag själv lite påverkad av denna, och mina förhoppningar är åter-



Alexander Nevskij-katedralen, ett storslaget landmärke mitt i Sofia, är namngiven efter ett ryskt helgon från 1200-talet.

hållsamma. Men min något skeptiska inställning skall snart komma att förändras.

Sofia är en av Europas absolut äldsta städer, vars rötter sträcker sig åtminstone tillbaka till 700-talet f. Kr., när thrakerna bosatte sig i området. Det antika Thrakien utgjorde då en region, som sträckte sig över nordöstra Grekland samt delar av nuvarande Bulgarien, Serbien och Turkiet. Men Bulgariens historia är äldre än så: de tidigaste fynden härstammar redan från den äldre stenåldern, och organiserade samhäl-

len etablerades på 6000-talet f. Kr. under den yngre stenåldern. Några av de äldsta bevarade byggnaderna i världen upptäcktes nära staden Stara Sagora, och från den s.k. Varna-kulturen kommer guldsmedsarbeten från 5000-talet f. Kr., vilka därmed utgör världens äldsta funna guldartefakter. Under de årtusenden som följde, präglades Bulgarien av en brokig och händelserik historia. Efter thrakernas dominans införlivades regionen först i Alexander den stores rike, sedan av romarna år 46 e. Kr., och under 500-



Bebyggelsen ibland öststatsrisig

talet bosatte sig här sydslaviska folkgrupper. Det första bulgariska riket grundades 681 av khanen Asparuch, vilket år 1018 erövrades av Bysans. Det andra bulgariska riket varade sedan åren 1185-1396, varefter landet i nästan 500 år ingick i det osmanska riket, t.o.m. 1878. Och det tredje bulgariska riket existerade sedan under en relativt kort tid till andra världskrigets slut.

Detta är bara några summariska axplock från landets långa historia. Min fråga, när jag nu får tillfälle att besöka Sofia, är förstas huruvida spår av denna kan

upptäckas här. Efter andra världskrigets förödelse och kommuniststyret därefter räknar jag förstas med snabbuppförd, mer eller mindre förfallen funkisarkitektur, eventuellt administrativa byggnader med stalinistisk prägel eller dylikt. Denna bild bekräftas i viss mån: bebyggelsen är ibland lite öststatsrisig, delvis långt mer vanvårdad än vad jag tidigare har sett i t.ex. Bratislava eller i andra östeuropeiska städer. Och i centrum vid Largo-platsen finns flera, dock imponerande, exempel på officiella representationsbyggnader i socialistisk klassicistisk stil. Men sedan finns det så mycket mer att se!

Den lilla St. Petka Samardjiska-kyrkan, uppförd på 1300-talet av sadlarnas gille (samardjii); i bakgrunden en praktbyggnad från 1956, numera ett lyxigt köpcentrum.

Redan runt hörnet, inklämd vid tunnelbanestationen, stöter jag på en tydligt avvikande byggnad, den lilla St. Petka Samardjiska-kyrkan. På ett romerskt tempels fundament uppfördes här på 1300-talet en kyrka till det bulgariska helgonet St. Petkas ära, invändigt rikligt dekorerad med fresker. Direkt bredvid pågår arkeologiska utgrävningar av en antik romersk väg. I Sheraton-hotelllets innergård i närheten döljer sig ytterligare ett byggnadsverk omgivet av antika ruiner, St. Georgs-kyrkan, som på grund av sin cylinderform kallas för "rotundan". Denna kupoltäckta tegelstensbyggnad, även den utsmyckad med fresker, anses vara Sofias äldsta, uppförd på 300-talet under Konstantin den store, som även tros ha vistats här. Strukturen utgör en av de bevarade lämningarna från det antika Serdica, som Sofia kallades under romartiden. En del av Serdicas stadsmur, som för övrigt enligt informationsskyltar besiktigades av Bill Clinton 1999, kan också beskådas i tunnelbanestationens gångtunnel.

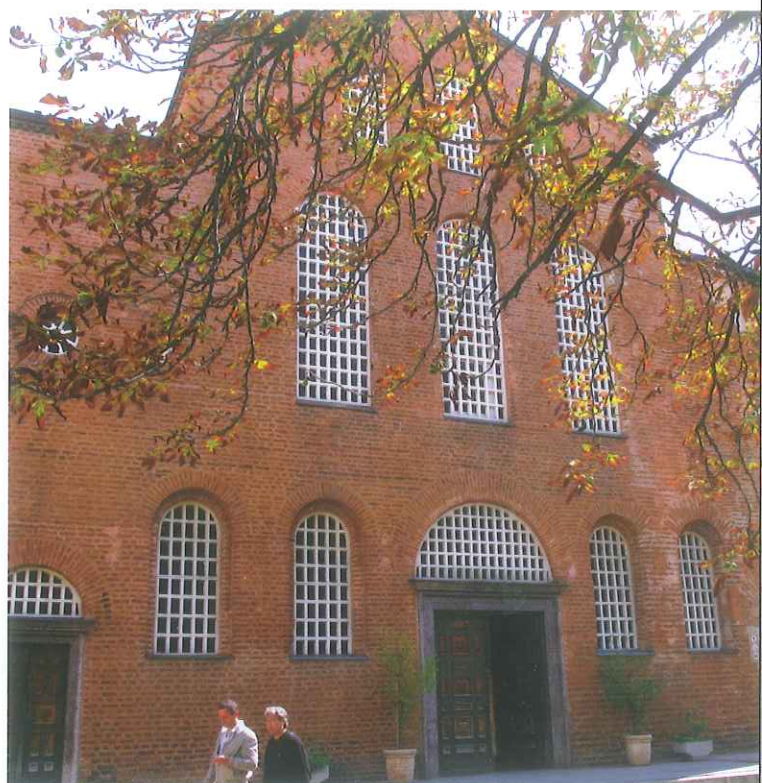
Åtskilliga unika prehistoriska och antika fynd visas i det näraliggande arkeologiska museet. Själva byggnaden var tidigare Sofias äldsta och största moské, uppförd cirka 1474. Fortfarande verksam som religiös institution är Banya Bashi-moskén, en av Europas äldsta, byggd 1575 av den kände ottomanske arkitekten Mimar Sinan, som bl. a. ritade många viktiga byggnadsverk i och omkring Istanbul. Sympatiskt nog befinner sig i närheten även en synagoga från början av 1900-talet, den tredje största i Europa, och den katolska katedralen St. Josef, uppförd 2002-2006. Bakom moskén imponerar Sofias allmänna mineralbad, en tilltalande jugendstilbyggnad med bysantinska och östeuropeiska-ortodoxa inslag. Här förser sig även idag stadens invånare med mineralvatten i medtagna flaskor och dunkar från en tappanläggning.

Stadens äldsta kyrka, Hagia Sofia från 500-talet, som har gett staden dess namn, är i likhet med sin namnfrände i Istanbul tillägnad den "heliga visheten" och väl värd ett besök. Mitt emot befinner sig sedan stadens dominerande landmärke, den enorma Alexander Nevskij-katedralen. Kyrkan i nybysantinsk stil uppfördes 1882-1913 till minne av den ryske tsaren Alexander II och de 200 000 soldater, som stupade under befrielsekriget 1877-78 mot det Osmanska riket. Invändigt är det stora kyrkorummet rikligt ut-

Det stora kyrkorummet i Nevskij-katedralen är imponerande och överdådigt utsmyckat.



Kyrkan i det världsarvslistade Rila-klostret är utvändigt rikligt dekorerad med färgstarka fresker från 1800-talet.



Ingången till Hagia Sofia, en av de äldsta kyrkorna i hela sydöstra Europa.



Fasader som lyser av färggranna fresker



Den gamla huvudstaden Veliko Tarnovo kröns av fästningen Tsarevets, uppförd på 1200-talet.



smyckat med guld, mosaiker, marmor och träsniderier.

Detta är nu bara några iögonfallande sevärdheter i centrum, och lite utanför lockar exempelvis det märkliga, vid besökstillfället helt folktomma, museet för socialrealistisk konst. I Bojana-kvarteret nedanför Vitosja-bergen söderut befinner sig en kyrka med samma namn, byggd i olika faser på 900-, 1200- och 1800-talen. Kyrkan, som är listad på UNESCO:s världsarvslista, är känd för sina färgstarka fresker från 1259, bestående av sammanlagt 89 scener, som delvis skildrar den helige Nikolaus von Myras liv. Inte långt härifrån ligger det stora historiska nationalmuseet, som före 1990 hade fungerat som presidentens residens. Byggnaden har en stram funktionalistisk struktur. Den stora förplatsen pryds besynnerligt nog bl. a. av en gammal sovjetisk militärhelikopter. Men museets samling, bestående av 650 000 föremål, varav endast 10 % visas, är häpnadsväckande! I överdådiga salar, sammanlagt en yta på 6 000 m², uppvisas ett överflöd av konstskatter med bulgarisk anknytning från stenåldern och antiken ända fram till 1946. En av de stora höjdpunkterna är tveklöst den s.k. Panagyurishte-skatten, bestående av nio thrakiska guldkärl från 300-400-talet f. Kr., som väger drygt sex kilo och är osedvanligt detaljerat utsmyckade. Ofta turnerar dessa ovärderliga föremål på museer världen över, så även under mitt besök. I stället visas till synes identiska repliker. Cirka 4 km nordöst om Sofia lockar sedan Kremikovtzi-klostret, grundat på 1100-talet, som inkluderar två kyrkor, varav den äldre invändigt är rikligt dekorerad med uppskattade 1400-talsfresker.

Om man nu beger sig ännu längre bort från Sofia ligger omkring 12 mil söderut det UNESCO-listade Rila-klostret, omgivet av det storslagna bergsmassivet med samma namn. Grundat på 900-talet blev klostret under medeltiden ett av Bulgariens viktigaste religiösa centrum. Givetvis är interiören i den med fem kupoler försedda kyrkan praktfull, men även dess fasader lyser med ett överflöd av färggranna fresker, utförda på 1800-talet av den uppskattade målaren Zahari Zograf. Även i det mindre kända, men lika sevärd (och Bulgariens tredje största) kloster utanför staden

Även kyrkan i det lilla St. Nicholas-klostret från 1300-talet i Arbanasi är bemålad på utsidan.



Trojan, 17 mil öster om Sofia, är kyrkan utvändigt rikligt försedd med väggmålningar av samma konstnär. Och ännu längre österut väntar Veliko Tärnovo, huvudstad under det andra bulgariska riket med åtskilliga konst- och kulturhistoriska sevärdheter och den pittoreska "museibyn" Arbanasi utanför.

När jag nu lämnar Bulgarien känner jag mig nästan upprymd, lite som en upptäcktsresande. Landet bjuder på många kulturella överraskningar, som definitivt överträffade mina förväntningar. Vägnätet, i synnerhet småvägarna, och bostadshus har ofta stora reparationsbehov. Även i andra sammanhang tydliggörs ekonomiskt svåra förhållanden. Å andra sidan upplever jag biltrafiken i sig som oproblematis, ja

Innergården till Trojan-klostret, det tredje största i Bulgarien, grundat år 1600.

faktiskt ofta lugnare än i t.ex. Frankrike eller Italien. Att hyra en bil kan utan förbehåll rekommenderas. Generellt blir man som besökare vänligt och hjälpsamt bemött, maten är utmärkt, och för västeuropéer är prisförhållandena mycket gynnsamma. Men dessutom väntar mycket annat av intresse, som exempelvis märkliga klipplandskap i Stob, nära Rila, eller Belogradchik och urgamla städer som Plovdiv, Kazanlak med thrakiska gravsättningar, varav en UNESCO-listad och Varna. Den sistnämnda, belägen vid Svarta havet, ger dessutom möjlighet till en avkopplande badsemester. Ω